

INNOVACIÓ SOCIAL I DISCAPACITAT III / INNOVACIÓN SOCIAL Y DISCAPACIDAD III

L'accessibilitat com a motor de canvi social

Impacte en la inclusió i participació de les persones amb discapacitat

La accesibilidad como motor de cambio social

Impacto en la inclusión y participación de las personas con discapacidad

FUNDACIÓ INSTITUT GUTTMANN

FUNDACIÓ INSTITUT GUTTMANN
Camí de Can Ruti, s/n • 08916 Badalona
Tel. 934 977 700 • www.guttmann.com
ISBN 978-84-608-8283-1

Fotografia de portada: La nova Rambla de Sants de la ciutat de Barcelona és un viu exemple de com la reivindicació veïnal ha estat decisiva per a fer accessible la comunicació entre tres barris de la ciutat.

Fotografia de portada: La nueva Rambla de Sants de la ciudad de Barcelona es un vivo ejemplo de cómo la reivindicación vecinal ha sido decisiva para hacer accesible la comunicación entre tres barrios de la ciudad.

Amb la col·laboració de:

Con la colaboración de:

Amb el patrocini de:

Con el patrocinio de:

Amb el suport de:

Con el apoyo de:

Una iniciativa de:

Una iniciativa de:

PRESENTACIÓ / PRESENTACIÓN

Ens plau presentar el llibre **L'accessibilitat com a motor de canvi social**. Es tracta del tercer volum de la trilogia *Innovació social i discapacitat*, una iniciativa de la Fundació Institut Guttmann impulsada des del Consell Social i de Participació, en el qual estan representades les principals associacions i federacions de persones amb discapacitat que reben atenció a l'Hospital de Neurorehabilitació a Badalona, i també a la iniciativa de Guttmann Barcelona. Són entitats amb què compartim la voluntat de construir una societat més justa, fraternal, respectuosa amb la diversitat, inclusiva, participativa i satisfactòria per a tothom.

Aquest tercer llibre constitueix, juntament amb els dos anteriors, **a manera de trilogia documental**, la forma de compartir amb la societat els resums, opinions i conclusions a què s'ha arribat a través de múltiples grups de treball, conferències, entrevistes en profunditat, articles de persones de reconegut prestigi en l'àmbit de la discapacitat i interessants debats. És a dir, mitjançant un procés molt participatiu, impulsat per l'Institut Guttmann, s'ha establert un **diàleg obert, lliure i creatiu** que ha estat l'ingredient fonamental de totes les actuacions.

Cal ressaltar dues característiques substancials de tota aquesta feina. La primera, la participació oberta de diferents agents socials, associacions,

Nos complace presentar el libro **La accesibilidad como motor de cambio social**. Se trata del tercer volumen de la trilogía *Innovación social y discapacidad*, una iniciativa de la Fundació Institut Guttmann, impulsada desde el Consejo Social y de Participación, en el que están representadas las principales asociaciones y federaciones de personas con discapacidad que reciben atención en el Hospital de Neurorehabilitación en Badalona o en la iniciativa Guttmann Barcelona. Son entidades con las que compartimos la voluntad de construir una sociedad más justa, fraternal, respetuosa con la diversidad, inclusiva, participativa y satisfactoria para todos.

Este tercer libro constituye, junto con los dos anteriores, **y a modo de trilogía documental**, la forma de compartir con la sociedad los resúmenes, opiniones y conclusiones a las que se ha llegado a través de múltiples grupos de trabajo, conferencias, entrevistas en profundidad, artículos de personas de reconocido prestigio en el ámbito de la discapacidad e interesantes debates. Es decir, mediante un proceso muy participativo, impulsado por el Institut Guttmann, se ha establecido un **diálogo abierto, libre y creativo** que ha sido el ingrediente fundamental de todas las actuaciones.

Cabe resaltar dos características sustanciales de todo este trabajo. La primera, la participación abierta de distintos agentes sociales, asociaciones, académicos,

acadèmics, empreses, Administracions públiques i representants del món de la cultura. Alguns d'ells, convidats intencionalment, no tenien vinculació amb l'àmbit de la discapacitat. La segona, el propòsit d'analitzar des del present els diferents temes que importen avui en l'àmbit de la discapacitat, amb la pretensió i, per què no, la gosadia de conèixer aquest present complex per poder establir una mirada cap al futur més pròxim, i innovar i influir en els canvis socials.

Pel que fa a aquest llibre, és obligat aclarir prèviament que, quan ens referim al terme *accessibilitat*, ho fem entenent-la en un sentit molt ampli, que no solament té a veure amb les barreres físiques, sinó amb les barreres personals, mentals i socials; però també, amb els facilitadors que ajuden les persones a fer una vida autònoma i independent, i molts dels quals tenen caràcter tecnològic. Per aquesta raó, se'ls ha anomenat, ben encertadament, "tecnologies per a l'empoderament i la participació".

El pròleg del llibre és un magnífic article de Caterina Devandas, relatora especial de les Nacions Unides sobre Drets de les Persones amb Discapacitat, que planteja la importància de l'accessibilitat perquè les persones amb discapacitat puguin beneficiar-se de les polítiques de desenvolupament i inclusió, i de per què l'accessibilitat és un pilar de la Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat i els Objectius de Desenvolupament Sostenible de l'ONU. **Sense accessibilitat, no hi ha desenvolupament inclusiu.**

El llibre s'estructura en tres àrees temàtiques i cadascuna inclou un article que emmarca el tema de discussió, a càrrec d'un expert de prestigi, seguit d'un debat amb diversos participants, bons coneixedors del tema i representants de diferents

empresas, Administraciones públicas y representantes del mundo de la cultura. Algunos de ellos, invitados intencionalmente, no estaban vinculados al ámbito de la discapacidad. La segunda, el propósito de analizar los diferentes temas que importan hoy en el ámbito de la discapacidad desde el presente, con la pretensión y, por qué no, la osadía, de conocer este presente complejo para poder establecer una mirada hacia el futuro más próximo, e innovar e influir en los cambios sociales.

Respecto a este libro, es obligado aclarar previamente que, al referirnos al término accesibilidad, lo hacemos entendiéndola en un sentido muy amplio, que no solo tiene que ver con las barreras físicas, sino con las barreras personales, mentales y sociales; pero también, con los facilitadores que ayudan a las personas a llevar una vida autónoma e independiente. Muchos de ellos tiene carácter tecnológico, por lo que, acertadamente, se han denominado "tecnologías para el empoderamiento y la participación".

*El prólogo del libro es un magnífico artículo de Caterina Devandas, relatora especial de las Naciones Unidas sobre Derechos de las Personas con Discapacidad, que plantea la importancia de la accesibilidad para que las personas con discapacidad puedan beneficiarse de las políticas de desarrollo e inclusión, y de por qué la accesibilidad es un pilar de la Convención sobre los Derechos de las Personas con Discapacidad y los Objetivos de Desarrollo Sostenible de la ONU. **Sin accesibilidad, no hay desarrollo inclusivo.***

El libro se estructura en tres áreas temáticas que cuentan, cada una de ellas, con un artículo que emmarca el tema de discusión, a cargo de un experto de prestigio, seguido de un debate con diversos participantes, buenos conocedores del tema y representan-

àmbits d'activitat o opinió. Els debats, la seva síntesi i la transcripció els ha dut a terme Gemma Tramullas, periodista i col·laboradora d'*El Periódico de Catalunya*.

La primera àrea temàtica, **L'accessibilitat per a una vida independent**, ha estat emmarcada per un article de Josep M. Solé i Àngel Gil, tots dos membres del Consell Social i de Participació de l'Institut Guttmann, amb àmplia experiència en responsabilitats dins de l'Administració de la Generalitat de Catalunya; concretament, en el cas de Josep M. Solé, un advocat implicat en els debats sobre les polítiques europees i mundials sobre discapacitat. Al seu costat, en aquest primer debat, hi han participat persones molt significades, com Francesc Iglesias, secretari general d'Afers Socials i Famílies de la Generalitat de Catalunya; Anxo Queiruga, president de la Confederació d'Associacions de Persones amb Discapacitat; Marc Balaguer, director de l'Institut Català d'Avaluació de Polítiques Públiques, i Carmen Arroyo, gerent de l'Associació Europea de Prestadors de Serveis i Avaluadors de Polítiques Públiques.

La segona àrea temàtica, **Ciutats intel·ligents o ciutats habitables?** L'accessibilitat com a condició necessària, va estar emmarcada per l'article de Jesús Hernández, director general d'Accessibilitat Universal de la Fundació ONCE i president del Comitè Tècnic eVIA. Varen participar en el debat dues conegudes expertes de l'àmbit de la discapacitat: Montserrat Garcia, membre de la Junta Directiva de la Federació Ecom, i Lourdes González, responsable de la gestió de projectes TIC de la Fundació ONCE; el director de l'Oficina d'Innovació Social de l'Àrea de Drets Socials de l'Ajuntament de Barcelona, Julio Calvo, i el director adjunt de la i2cat Foundation, Artur Serra.

tes de diferentes ámbitos de actividad u opinión. Los debates, su síntesis y la transcripción los ha llevado a cabo Gemma Tramullas, periodista y colaboradora de El Periódico de Catalunya.

*La primera área temática, **La accesibilidad para una Vida Independiente**, está enmarcada por un artículo de Josep M. Solé y Àngel Gil, ambos miembros del Consejo Social y de Participación del Institut Guttmann, con amplia experiencia en responsabilidades dentro de la Administración de la Generalitat de Catalunya; concretamente, en el caso de Josep M. Solé, un abogado implicado en los debates sobre las políticas europeas y mundiales sobre discapacidad. Junto a ellos, en este primer debate, han participado personas muy significadas, como Francesc Iglesias, secretario general de Asuntos Sociales y Familias de la Generalitat de Catalunya; Anxo Queiruga, presidente de la Confederación de Asociaciones de Personas con Discapacidad; Marc Balaguer, director del Instituto Catalán de Evaluación de Políticas Públicas, y Carmen Arroyo, gerente de la Asociación Europea de Prestadores de Servicios y Evaluadores de Políticas Públicas.*

*La segunda área temática, **¿Ciudades inteligentes o ciudades habitables?** La accesibilidad como condición necesaria, estuvo enmarcada, por el artículo de Jesús Hernández, director general de Accesibilidad Universal de la Fundación ONCE y presidente del Comité Técnico eVIA. Participaron en el debate dos conocidas expertas del ámbito de la discapacidad, Montserrat García, miembro de la Junta Directiva de la Federación Ecom, y Lourdes González, responsable de la gestión de proyectos TIC de la Fundación ONCE; el director de la Oficina de Innovación Social del Área de Derechos Sociales del Ayuntamiento de Barcelona, Julio Calvo, y el director adjunto de la i2cat Foundation, Artur Serra.*

La tercera àrea temàtica, **Tecnologies accessibles**, la va emmarcar, en un interessant article, Juan Carlos Ramiro, ex-alt càrrec de l'Administració de l'Estat i exdirector del Centre Estatal de Noves Tecnologies de l'Accessibilitat. Van participar en el debat el director general de FUE Tecnologia i Accessibilitat, Federico Rueda; Josep Lluís Campo, tècnic informàtic i usuari avançat de les noves tecnologies; el director general de BJ Adaptacions, Borja Romero i Miquel Àngel Valero, director del Centre de Referència Estatal d'Autonomia Personal i Ajudes Tècniques (CEAPAT) de l'Administració de l'Estat fins gener de 2020 i actualment director de l'Oficina de Accessibilitat del Ayuntamiento de Madrid.

Finalment, aquest document es tanca amb un epíleg que inclou 53 conclusions extretes dels tres debats, que ajuden a una reflexió final més holística, didàctica i propera al lector.

Cal agrair a totes les persones que han participat en l'elaboració d'aquest document el compromís amb la discapacitat i amb l'Institut Guttmann, persones que han vingut de tots els punts de la península i de diferents àmbits d'activitat. També la nostra gratitud a les persones que ens han fet arribar la seva opinió des del cor de la Unió Europea i que ens han aportat una visió sobre el futur de les polítiques europees respecte a la discapacitat.

Volem, també, agrair al nostre company Àngel Gil el treball minucios de coordinació tècnica del llibre, els debats i els articles, així com l'exercici de síntesi de les conclusions. I no podem deixar d'agradir el treball, de vegades invisible, de tots els companys i companyes de l'Institut Guttmann que han fet pos-

*La tercera área temática, **Tecnologías accesibles**, la enmarcó, en un interesante artículo, Juan Carlos Ramiro, exalto cargo de la Administración del Estado y exdirector del Centro Estatal de Nuevas Tecnologías de la Accesibilidad. Participaron en el debate el director general de FUE Tecnología y Accesibilidad, Federico Rueda; el Josep Lluís Campo, técnico informático y usuario avanzado de las nuevas tecnologías; el director general de BJ Adaptaciones, Borja Romero; y Miguel Ángel Valero, director del Centro de Referencia Estatal de Autonomía Personal y Ayudas Técnicas (CEAPAT) de la Administración del Estado hasta enero de 2020 y actualmente director de la Oficina de Accesibilidad del Ayuntamiento de Madrid.*

Finalmente, se cierra este documento con un epílogo que incluye 53 conclusiones extraídas de los tres debates, que ayudan a una reflexión final más holística, didáctica y próxima al lector.

Hay que agradecer a todas las personas que han participado en la elaboración de este documento su compromiso con la discapacidad y con el Institut Guttmann, personas que han venido de todos los puntos de la península y de diferentes ámbitos de actividad. También nuestra gratitud a aquellas personas que nos han hecho llegar su opinión desde el corazón de la Unión Europea y que nos han aportado una visión sobre el futuro de las políticas europeas respecto a la discapacidad.

Queremos, también, agradecer a nuestro compañero Àngel Gil el trabajo minucioso de coordinación técnica del libro, los debates y artículos, así como el ejercicio de síntesis de las conclusiones. Y no podemos dejar de agradecer ese trabajo, a veces invisible, de todos los compañeros y compañeras del Institut Guttmann que

sible l'elaboració d'aquest document, directament o indirectament, a través del treball diari en la institució. Moltes gràcies a tothom.

Aquest llibre disposa, a més, d'una versió digital per facilitar-ne la difusió i consulta també a Llatinoamèrica, a fi d'afavorir el diàleg, la confrontació d'idees i el coneixement mutu de les nostres realitats. S'avança, així, en un camí comú per impulsar a escala global la inclusió social plena, d'acord amb la Convenció dels Drets de les Persones amb Discapacitat de les Nacions Unides.

Volem concloure aquesta presentació amb una reflexió que considerem pertinent en aquests temps, del recordat Zygmunt Bauman a la fi de *Retrotopia*, la seva obra pòstuma: "La cultura del diàleg és l'única capaç de curar les ferides del nostre món multicultural, multicèntric i multiconflictiu, però per a això cal que ens respectem i ens reconeguem recíprocament en una igualtat d'estatus", és a dir, de drets.

han hecho posible la elaboración de este documento, directa o indirectamente, a través de su trabajo diario en la institución. A todos y a todas, muchas gracias.

Este libro dispone, además, de una versión digital para facilitar su difusión y consulta también en Latinoamérica, con objeto de favorecer el diálogo, la confrontación de ideas y el conocimiento mutuo de nuestras realidades. Se avanza, así, en un camino común para impulsar a escala global la inclusión social plena, de acuerdo con la Convención de los Derechos de las Personas con Discapacidad de las Naciones Unidas.

*Queremos concluir esta presentación con una reflexión que consideramos pertinente en estos tiempos, del recordado Zygmunt Bauman al final de *Retrotopía*, su obra póstuma: "La cultura del diálogo es la única capaz de sanar las heridas de nuestro mundo multicultural, multicéntrico y multiconflictivo, pero para ello es necesario que nos respetemos y nos reconozcamos recíprocamente en una igualdad de estatus", es decir, de derechos.*

JOSEP M. RAMÍREZ

Director de l'Institut Guttmann
Director del Institut Guttmann

Índex Índice

INTRODUCCIÓ 11	INTRODUCCIÓN
Accessibilitat, inclusió i participació social CATALINA DEVANDAS, ONU	<i>Accesibilidad, inclusión y participación social</i> CATALINA DEVANDAS, ONU
BLOC 1 21	BLOQUE 1
Accessibilitat per a una vida independent Article de fons 1. ÀNGEL GIL, Fundació Institut Guttmann i JOSEP M. SOLÉ, Fundació Tutelar Girona	<i>Accesibilidad para una vida independiente</i> <i>Artículo de fondo 1. ÀNGEL GIL, Fundació Institut Guttmann</i> <i>y JOSEP M.ª SOLÉ, Fundació Tutelar Girona</i>
DEBAT 1 37	DEBATE 1
CARMEN ARROYO, EASPD MARC BALAGUER, Ivàlua FRANCESC IGLESIES, Generalitat de Catalunya ANXO QUEIRUGA, COCEMFE	<i>CARMEN ARROYO, EASPD</i> <i>MARC BALAGUER, Ivàlua</i> <i>FRANCESC IGLESIES, Generalitat de Catalunya</i> <i>ANXO QUEIRUGA, COCEMFE</i>
BLOC 2 51	BLOQUE 2
Ciutats intel·ligents o ciutats habitables? L'accessibilitat com a condició necessària Article de fons 2. JESÚS HERNÁNDEZ GALÁN, Fundación ONCE	<i>¿Ciudades inteligentes o ciudades habitables?</i> <i>La accesibilidad como condición necesaria</i> <i>Artículo de fondo 2. JESÚS HERNÁNDEZ GALÁN, Fundación ONCE</i>
DEBAT 2 65	DEBATE 2
JULIO CALVO, Ajuntament de Barcelona MONTSERRAT GARCÍA, ECOM LOURDES GONZÁLEZ, Fundación ONCE ARTUR SERRA, i2cat Foundation	<i>JULIO CALVO, Ayuntamiento de Barcelona</i> <i>MONTSERRAT GARCÍA, ECOM</i> <i>LOURDES GONZÁLEZ, Fundación ONCE</i> <i>ARTUR SERRA, i2cat Foundation</i>
BLOC 3 79	BLOQUE 3
Tecnologies accessibles Article de fons 3. JUAN CARLOS RAMIRO, CENTAC	<i>Tecnologías accesibles</i> <i>Artículo de fondo 3. JUAN CARLOS RAMIRO, CENTAC</i>
DEBAT 3 93	DEBATE 3
JOSEP LLUÍS CAMPO, Tècnic informàtic BORJA ROMERO, BJ Adaptacions FEDERICO RUEDA, FUE Tecnología y accesibilidad MIGUEL ÀNGEL VALERO, Ajuntament de Madrid	<i>JOSEP LLUÍS CAMPO, Técnico informático</i> <i>BORJA ROMERO, BJ Adaptaciones</i> <i>FEDERICO RUEDA, FUE Tecnología y accesibilidad</i> <i>MIGUEL ÀNGEL VALERO, Ayuntamiento de Madrid</i>
CONCLUSIONS 109	CONCLUSIONES

Coordinador tècnic / Coordinador técnico: ÀNGEL GIL

Redacció / Redacción: GEMMA TRAMULLAS
Fotografia / fotografía: NOEMÍ RIBA I ADRIÀ GOULA

Introducció

Introducción

Accessibilitat, inclusió i participació social

Accesibilidad, inclusión y participación social

CATALINA DEVANDAS

Relatora especial de les Nacions Unides sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat.

Relatora especial de las Naciones Unidas sobre los Derechos de las Personas con Discapacidad.

L'accessibilitat és una condició prèvia i un mitjà per construir societats inclusives i assegurar que totes les persones, amb capacitat i sense, puguin viure de manera independent i participar plenament en tots els aspectes de la vida social. Sense accés a l'entorn físic, el transport, la informació i les comunicacions, les persones no tenen la possibilitat d'exercir els seus drets, participar en els programes i polítiques de desenvolupament o beneficiar-se'n. Es tracta, doncs, d'una eina indispensable per assolir la igualtat de fet de les persones amb discapacitat.

La accesibilidad es una condición previa y un medio para construir sociedades inclusivas y asegurar que todas las personas, con y sin discapacidad, puedan vivir de manera independiente y participar plenamente en todos los aspectos de la vida social. Sin acceso al entorno físico, el transporte, la información y las comunicaciones, las personas no tienen la posibilidad de ejercer sus derechos, participar en los programas y políticas de desarrollo y/o beneficiarse de ellos. Se trata, pues, de una herramienta indispensable para alcanzar la igualdad de hecho de las personas con discapacidad.

No obstant això, durant molt de temps, i fins i tot avui, els debats sobre el desenvolupament i la inclusió social han passat per alt les barreres d'accessibilitat a les quals s'enfronten les persones amb discapacitat: les que els impedeixen l'accés als espais i serveis públics, llocs de treball i mitjans de transport; les que limiten el seu accés a la informació i la comunicació, com la falta d'interpretació en llengua de signes, informació per escrit, lectors de pantalla o formats braille i de lectura fàcil.

És important recordar que les persones amb discapacitat s'enfronten a grans desigualtats a tot el món i tenen més probabilitats d'experimentar la pobresa i altres formes d'exclusió social. El cost de l'exclusió és important no només per a elles i les seves famílies, sinó també per a l'economia d'un país¹. Les mesures d'accessibilitat són fonamentals per superar aquestes barreres, mitjançant la creació de les condicions necessàries perquè aquestes persones puguin participar i beneficiar-se dels resultats de les polítiques de desenvolupament i inclusió.

En resposta a aquesta preocupació, la Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat de les Nacions Unides, l'instrument internacional per excel·lència per a la protecció dels drets d'aquest col·lectiu, consagra l'accessibilitat com un dels seus pilars. D'aquesta manera, la Convenció, en vigència des de 2008, contempla l'accessibilitat com un principi rector i com un dret que habilita l'exercici dels altres drets.

D'una banda, l'incís f de l'article 3 de la Convenció inclou l'accessibilitat com un dels principis generals que orienten la interpretació i l'aplicació del

Sin embargo, durante mucho tiempo, e incluso hoy, los debates sobre el desarrollo y la inclusión social han pasado por alto las barreras de accesibilidad a las cuales se enfrentan las personas con discapacidad: como aquellas que les impiden el acceso a los espacios y servicios públicos, lugares de trabajo y medios de transporte; o aquellas que limitan su acceso a la información y la comunicación, como la falta de interpretación en lengua de signos, información por escrito, lectores de pantalla o formatos braille y de lectura fácil.

Es importante recordar que las personas con discapacidad se enfrentan a grandes desigualdades por todo el mundo y tienen más probabilidades de experimentar la pobreza y otras formas de exclusión social. El costo de la exclusión es importante no solo para ellas y sus familias, sino también para la economía de un país¹. Las medidas de accesibilidad son fundamentales para superar estas barreras, mediante la creación de las condiciones necesarias para que estas personas puedan participar y beneficiarse de los resultados de las políticas de desarrollo e inclusión.

En respuesta a esta preocupación, la Convención sobre los Derechos de las Personas con Discapacidad de las Naciones Unidas, el instrumento internacional por excelencia para la protección de los derechos de este colectivo, consagra la accesibilidad como uno de sus pilares. De este modo, la Convención, en vigencia desde 2008, contempla la accesibilidad como un principio rector y como un derecho que habilita el ejercicio de los demás derechos.

Por un lado, el inciso f del artículo 3 de la Convención incluye la accesibilidad como uno de los principios generales que orientan la interpretación y la

(1) Vegeu / Ver: Sebastian Backup, "The price of exclusion: the economic consequences of excluding people with disabilities from the world of work", ILO, Working Paper, núm. 43 (2009).

tractat. Així, l'accessibilitat resulta un requisit essencial perquè les persones amb discapacitat gaudeixin de manera efectiva i en condicions d'igualtat de tots els seus drets civils, polítics, econòmics, socials i culturals.

aplicación del tratado. Así, la accesibilidad resulta un requisito esencial para que las personas con discapacidad disfruten de manera efectiva y en condiciones de igualdad de todos sus derechos civiles, políticos, económicos, sociales y culturales.

Les persones amb discapacitat s'enfronten a grans desigualtats a tot el món i tenen més probabilitats d'experimentar la pobresa i altres formes d'exclusió social. El cost de l'exclusió és important no només per a elles i les seves famílies, sinó també per a l'economia d'un país. / Las personas con discapacidad se enfrentan a grandes desigualdades en todo el mundo y tienen más probabilidades de experimentar la pobreza y otras formas de exclusión social. El costo de la exclusión es importante no solo para ellas y sus familias, sino también para la economía de un país.

D'altra banda, l'article 9 de la Convenció estableix l'obligació dels Estats d'adoptar les mesures pertinents per assegurar l'accés de les persones amb discapacitat, en igualtat de condicions amb les altres persones, a l'entorn físic, el transport, la informació i les comunicacions, inclosos els sistemes i tecnologies de la informació, i a altres serveis i instal·lacions oberts al públic o d'ús públic, ja siguin públics o privats, en zones urbanes, allunyades i rurals.

Por otro lado, el artículo 9 de la Convención establece la obligación de los Estados de adoptar las medidas pertinentes para asegurar el acceso de las personas con discapacidad, en igualdad de condiciones con las demás personas, al entorno físico, el transporte, la información y las comunicaciones, incluidos los sistemas y tecnologías de la información, y a otros servicios e instalaciones abiertos al público o de uso público, ya sean públicos o privados, en zonas urbanas, alejadas y rurales.

Com ha assenyalat el Comitè sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat, l'article 9 de la Convenció té les seves arrels en el "dret a l'accés" consagrat en altres tractats de drets humans existents, com el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics (incís c de l'article 25) i la Convenció Internacional sobre l'Eliminació de totes les Formes de Discriminació Racial (incís f de

Como ha señalado el Comité sobre los Derechos de las Personas con Discapacidad, el artículo 9 de la Convención tiene sus raíces en el "derecho al acceso" consagrado en otros tratados de derechos humanos existentes, como el Pacto Internacional de Derechos Civiles y Políticos (inciso c del artículo 25) y la Convención Internacional sobre la Eliminación de todas las Formas de Discriminación Racial

l'article 5)². En aquest sentit, l'accessibilitat s'ha de considerar en el context d'aquest dret a l'accés. En altres paraules, el dret a l'accés de les persones amb discapacitat es garanteix mitjançant l'estricta aplicació de les normes d'accessibilitat³.

Per a això, totes les infraestructures físiques, inclosos els edificis, sistemes de transport, espais públics i qualsevol altra instal·lació, haurien de dissenyar-se de manera que fossin accessibles i del tot utilitzables per les persones amb discapacitat. Això inclou no només les entrades, passadissos, habitacions, banys i rutes d'evacuació d'emergència, sinó també el mobiliari i els dispositius d'ús públic, com els ascensors, taulells, pissarres i caixers. De la mateixa manera, tota la informació i les comunicacions haurien d'estar dissenyades també perquè fossin accessibles, inclosa la senyalització, els anuncis, els documents i els programes de televisió i ràdio. Aquestes mesures han d'incloure la identificació i eliminació de totes les barreres existents en l'aplicació de totes les polítiques i programes. Els serveis privats prestats al públic i les entitats obertes al públic també han de complir normes adequades sobre accessibilitat.

El principi del disseny universal, reconegut per la Convenció, és fonamental per aconseguir la plena accessibilitat. D'acord amb aquest principi, tots els productes i entorns han de ser dissenyats perquè puguin ser utilitzats per totes les persones, en la major mesura possible, sense que calgui adaptar-los ni un disseny especialitzat. D'aquesta manera, l'accessibilitat s'aconsegueix no només mitjançant el condicionament o adap-

(inciso f del artículo 5)². En ese sentido, la accesibilidad debe considerarse en el contexto de este derecho al acceso. En otras palabras, el derecho al acceso de las personas con discapacidad se garantiza mediante la estricta aplicación de las normas de accesibilidad³.

Para ello, todas las infraestructuras físicas, incluidos los edificios, sistemas de transporte, espacios públicos y cualquier otra instalación, deberían diseñarse de manera que fueran accesibles y plenamente utilizables por las personas con discapacidad. Ello incluye no solo las entradas, pasillos, habitaciones, baños y rutas de evacuación de emergencia, sino también el mobiliario y los dispositivos de uso público, como los ascensores, mostradores, pizarras y cajeros. De igual modo, toda la información y las comunicaciones deberían estar diseñadas también para que fueran accesibles, incluida la señalización, los anuncios, los documentos y los programas de televisión y radio. Estas medidas deben incluir la identificación y eliminación de todas las barreras existentes en la aplicación de todas las políticas y programas. Los servicios privados prestados al público y las entidades abiertas al público también deben cumplir normas adecuadas sobre accesibilidad.

El principio del diseño universal, reconocido por la Convención, es fundamental para lograr la plena accesibilidad. De acuerdo con dicho principio, todos los productos y entornos deben ser diseñados para que puedan ser utilizados por todas las personas, en la mayor medida posible, sin necesidad de adaptación ni de un diseño especializado. De este modo, la accesibilidad se logra no solo mediante el acondicionamiento o adaptación de la infraes-

(2) Comitè sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat, observació general núm 2 (2014), paràgraf 14. / Comité sobre los Derechos de las Personas con Discapacidad, observación general n° 2 (2014), párrafo 14.

(3) *Ibid.*

tació de la infraestructura existent, sinó principalment mitjançant l'aplicació dels principis del disseny universal, en què els programes, políti-

estructura existente, sino principalmente mediante la aplicación de los principios del diseño universal, en que los programas, políticas e infraestructuras

Totes les infraestructures físiques, inclosos els edificis, sistemes de transport, espais públics i qualsevol altra instal·lació, haurien de dissenyar-se de manera que fossin accessibles i del tot utilitzables per les persones amb discapacitat. / Todas las infraestructuras físicas, incluidos los edificios, sistemas de transporte, espacios públicos y cualquier otra instalación deberían diseñarse de manera que fueran accesibles y plenamente utilizables por las personas con discapacidad.

ques i infraestructures es dissenyen tenint en compte la diversitat humana. Com ha assenyalat el Comitè, l'aplicació del disseny universal fa que la societat sigui accessible per a tothom, no només per a les persones amb discapacitat⁴.

se diseñan teniendo en cuenta la diversidad humana. Como ha señalado el Comité, la aplicación del diseño universal hace que la sociedad sea accesible para todas las personas, no solo para las personas con discapacidad⁴.

Per tal d'assegurar la coherència i avançar de manera efectiva cap a la plena accessibilitat dels seus entorns i serveis, els Estats haurien d'establir normes i reglaments nacionals sobre accessibilitat i disseny universal, per tal de proporcionar orientacions clares als encarregats de formular i aplicar les polítiques i programes⁵. Respecte d'això, hi ha una sèrie d'estàndards internacionals que poden ser adaptats a les situacions específiques de cada país. Per exemple, la Unió Internacional de Telecomunicacions ha elaborat directrius i recomanacions relatives a l'accessibilitat de les telecomunicacions i les tecnologies de la informació

A fin de asegurar la coherencia y avanzar de manera efectiva hacia la plena accesibilidad de sus entornos y servicios, los Estados deberían establecer normas y reglamentos nacionales sobre accesibilidad y diseño universal, a fin de proporcionar orientaciones claras a los encargados de formular y aplicar las políticas y programas⁵. En este sentido, existen una serie de estándares internacionales que pueden ser adaptados a las situaciones específicas de cada país. Por ejemplo, la Unión Internacional de Telecomunicaciones ha elaborado directrices y recomendaciones relativas a la accesibilidad de las telecomunicaciones y las tecnolo-

(4) Comitè sobre los Drets de les Persones amb Discapacitat, observació general n.º 2 (2014), paràgraf 16. / Comité sobre los Derechos de las Personas con Discapacidad, observación general n.º 2 (2014), párrafo 16.

(5) Devandas, Aguilar. Informe de la relatora especial sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat: polítiques inclusives de les persones amb discapacitat (2016), A/71/314, paràgraf 35. / Devandas, Aguilar. Informe de la relatora especial sobre los Derechos de las Personas con Discapacidad: políticas inclusivas de las personas con discapacidad (2016), A/71/314, párrafo 35.

i les comunicacions que poden ser adaptades a diferents contextos.

Si bé molts Estats disposen de normes o directrius sobre accessibilitat, sovint aquestes no són obligatòries o se centren en les necessitats de les persones amb discapacitat física⁶. De fet, encara hi ha llacunes importants en relació amb determinats grups del col·lectiu de persones amb discapacitat, com les persones cegues, les persones sordes, les persones amb discapacitat intel·lectual i les persones autistes. A més, moltes vegades les normes i els reglaments sobre accessibilitat estan fragmentats per sector, la qual cosa tendeix a dificultar la coordinació eficaç entre les diferents entitats encarregades d'aplicar-los. Per evitar-ho, les normes nacionals sobre accessibilitat i disseny universal s'han d'elaborar en estreta cooperació amb totes les persones interessades, especialment amb les organitzacions que representen les persones amb discapacitat. Les persones amb discapacitat saben millor que ningú a quines barreres s'enfronten en els seus propis contextos i com repercuteixen en les seves vides⁷.

Encara que l'accessibilitat plena és una obligació de caràcter progressiu que no es pot assolir de la nit al dia, és important que els Estats elaborin estratègies i plans d'acció amb terminis concrets perquè els entorns, les instal·lacions i els serveis públics i privats siguin accessibles per a totes les persones amb discapacitat. Per exemple, s'ha d'exigir que totes les noves construccions i reno-

gias de la información y las comunicaciones que pueden ser adaptadas a distintos contextos.

Si bien muchos Estados disponen de normas o directrices sobre accesibilidad, no suelen ser obligatorias o bien se centran en las necesidades de las personas con discapacidad física⁶. De hecho, sigue habiendo lagunas importantes en relación con determinados grupos del colectivo de personas con discapacidad, como las personas ciegas, las personas sordas, las personas con discapacidad intelectual y las personas autistas. Además, muchas veces las normas y los reglamentos sobre accesibilidad están fragmentados por sector, lo que tiende a dificultar la coordinación eficaz entre las diferentes entidades encargadas de aplicarlos. Para evitarlo, las normas nacionales sobre accesibilidad y diseño universal deben elaborarse en estrecha cooperación con todas las personas interesadas, especialmente con las organizaciones que representan a las personas con discapacidad. Las personas con discapacidad saben mejor que nadie a qué barreras se enfrentan en sus propios contextos y cómo repercuten en sus vidas⁷.

Aunque la accesibilidad plena es una obligación de carácter progresivo que no puede alcanzarse de la noche a la mañana, es importante que los Estados elaboren estrategias y planes de acción con plazos concretos para que los entornos, las instalaciones y los servicios públicos y privados sean accesibles para todas las personas con discapacidad. Por ejemplo, debe exigirse que todas las nuevas construcciones y

(6) *Ibid*, paràgraf / párrafo 36.

(7) El numeral 3 de l'article 4 de la Convenció exigeix als Estats que celebrin consultes estretes i col·laborin activament amb les persones amb discapacitat, inclosos els infants amb discapacitat, mitjançant les organitzacions que les representen, a fi d'elaborar i aplicar legislació i polítiques sobre qüestions que hi estan relacionades. / *El numeral 3 del artículo 4 de la Convención exige a los Estados que celebren consultas estrechas y colaboren activamente con las personas con discapacidad, incluidos los niños con discapacidad, mediante las organizaciones que las representan, a fin de elaborar y aplicar legislación y políticas sobre cuestiones relacionadas.*

vacions compleixin les normes sobre accessibilitat i disseny universal. De la mateixa manera, les autoritzacions i llicències de funcionament haurien d'exigir l'aplicació de les normes sobre accessibilitat. Els Estats també han d'incorporar requisits sobre accessibilitat en les seves polítiques i procediments d'adquisicions públiques i en els seus sistemes nacionals d'inversió pública⁸.

renovaciones cumplan las normas sobre accesibilidad y diseño universal. Del mismo modo, las autorizaciones y licencias de funcionamiento deberían exigir la aplicación de las normas sobre accesibilidad. Los Estados también deben incorporar requisitos sobre accesibilidad en sus políticas y procedimientos de adquisiciones públicas y en sus sistemas nacionales de inversión pública⁸.

S'ha d'exigir que totes les noves construccions i renovacions compleixin les normes sobre accessibilitat i disseny universal. De la mateixa manera, les autoritzacions i llicències de funcionament haurien d'exigir l'aplicació de les normes sobre accessibilitat. / *Debe exigirse que todas las nuevas construcciones y renovaciones cumplan las normas sobre accesibilidad y diseño universal. Del mismo modo, las autorizaciones y licencias de funcionamiento deberían exigir la aplicación de las normas sobre accesibilidad.*

També és important assegurar la provisió d'ajustos raonables per oferir solucions a curt termini als problemes d'accessibilitat. A diferència de les mesures d'accessibilitat, realitzar ajustos raonables és una obligació *ex nunc*, és a dir, exigible des del moment mateix que una persona els necessita en una determinada situació. Per exemple, un ajust raonable seria la provisió d'una rampa portàtil a un estudiant que utilitza una cadira de rodes en una escola inaccessible. Tot i que la mesura no fa que l'entorn sigui més inclusiu, sí que elimina la barrera per a aquesta persona. Com a tal, és una mesura provisional i individual que ha d'anar acompanyada d'un pla

Es también importante asegurar la provisión de ajustes razonables para ofrecer soluciones a corto plazo a los problemas de accesibilidad. A diferencia de las medidas de accesibilidad, realizar ajustes razonables es una obligación ex nunc, es decir, es exigible desde el momento en que una persona los necesita en una determinada situación. Por ejemplo, un ajuste razonable sería la provisión de una rampa portátil a un estudiante que utiliza una silla de ruedas en una escuela inaccesible. Aunque la medida no hace que el entorno sea más inclusivo, sí elimina la barrera para esa persona. Como tal, es una medida provisional e individual que debe ir acompañada de un plan con plazos

(8) Devandas, Aguilar. Informe de la Relatora Especial sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat: polítiques inclusives de les persones amb discapacitat (2016), A/71/314, paràgraf 40. / Devandas, Aguilar. Informe de la Relatora Especial sobre los Derechos de las Personas con Discapacidad: políticas inclusivas de las personas con discapacidad (2016), A/71/314, párrafo 40.

amb terminis concrets per tal que els programes i serveis siguin plenament inclusius.

El compliment dels reglaments i normes d'accessibilitat és un altre assumpte que demana més atenció. Una de les principals crítiques del moviment de persones amb discapacitat al món té a veure amb el baix grau de compliment de les polítiques sobre accessibilitat. En molts països els mecanismes per al seu compliment són responsabilitat de les autoritats locals, però moltes d'elles no tenen capacitat real de supervisió. A més, en alguns casos, els reglaments de conservació de patrimoni històric limiten el compliment de les normes sobre accessibilitat i, a causa d'això, encara molts edificis emblemàtics continuen sent inaccessibles per a les persones amb discapacitat.

Els Estats han d'invertir en millors sistemes de planejament i fiscalització per assegurar l'accessibilitat dels entorns i serveis. Per això, els governs centrals han de garantir, en la mesura de les seves competències, un finançament i un suport tècnic adequats a les autoritats locals per tal d'ajudar-les a complir les seves funcions. Així mateix, cal invertir en campanyes de sensibilització i en programes educatius sobre accessibilitat. L'accessibilitat i el disseny universal, per exemple, s'haurien d'incorporar als plans d'estudi de les universitats per a totes les carreres de disseny, arquitectura, construcció i enginyeria. Les normes i directrius són inútils si els qui les han de aplicar no les coneixen o no les entenen.

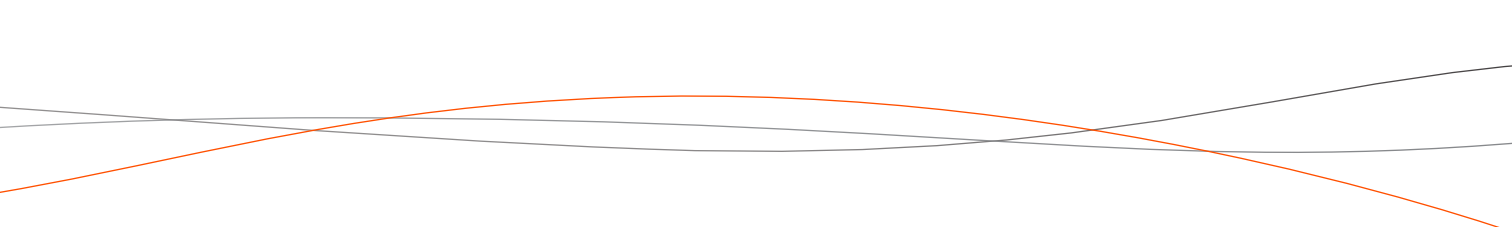
Finalment, els governs han de vetllar perquè tots els pressupostos sectorials s'elaborin de conformitat amb les estratègies i plans per millorar l'accessibilitat dels entorns i serveis. Alguns Estats han establert fons específics o quotes pres-

concretos para que los programas y servicios sean plenamente inclusivos.

El cumplimiento de los reglamentos y normas de accesibilidad es otro asunto que demanda mayor atención. Una de las principales críticas del movimiento de personas con discapacidad en el mundo tiene que ver con el bajo grado de cumplimiento de las políticas sobre accesibilidad. En muchos países los mecanismos para su cumplimiento son responsabilidad de las autoridades locales, pero muchas de ellas no tienen capacidad real de supervisión. Además, en algunos casos, los reglamentos de conservación de patrimonio histórico limitan el cumplimiento de las normas sobre accesibilidad, de ahí que todavía muchos edificios emblemáticos sigan siendo inaccesibles para las personas con discapacidad.

Los Estados deben invertir en mejores sistemas de planeamiento y fiscalización para asegurar la accesibilidad de los entornos y servicios. Para ello, los gobiernos centrales deben garantizar, en la medida de sus competencias, una financiación y un apoyo técnico adecuados a las autoridades locales a fin de ayudarlas a cumplir con sus funciones. Asimismo, es necesario invertir en campañas de sensibilización y en programas educativos sobre accesibilidad. La accesibilidad y el diseño universal, por ejemplo, deberían incorporarse a los planes de estudio de las universidades en todas las carreras de diseño, arquitectura, construcción e ingeniería. Las normas y directrices son inútiles si quienes tienen que aplicarlas no las conocen o no las entienden.

Finalmente, los gobiernos deben velar por que todos los presupuestos sectoriales se elaboren de conformidad con las estrategias y planes para mejorar la accesibilidad de los entornos y servicios. Algunos Estados han establecido fondos específicos o cuotas

supostàries en el pressupost nacional, destinats a finançar iniciatives específiques per millorar l'accessibilitat dels serveis prestats a les persones amb discapacitat.

L'aprovació dels Objectius de Desenvolupament Sostenible el 2015, que contenen diverses referències a les persones amb discapacitat, representa una oportunitat excepcional perquè els Estats, en revisar els seus plans nacionals de desenvolupament per adaptar-los als Objectius, formulin i apliquin polítiques per millorar la accessibilitat de tots els seus programes i serveis. El desenvolupament no es pot aconseguir efectivament sense un marc de drets humans. Sense accessibilitat, no hi ha desenvolupament inclusiu.

presupuestales en el presupuesto nacional, destinados a financiar iniciativas específicas para mejorar la accesibilidad de los servicios prestados a las personas con discapacidad.

La aprobación de los Objetivos de Desarrollo Sostenible en 2015, que contienen varias referencias a las personas con discapacidad, representa una oportunidad excepcional para que los Estados, al revisar sus planes nacionales de desarrollo para adaptarlos a los Objetivos, formulen y apliquen políticas para mejorar la accesibilidad de todos sus programas y servicios. El desarrollo no puede lograrse efectivamente sin un marco de derechos humanos. Sin accesibilidad, no hay desarrollo inclusivo.

Bloc 1

Bloque 1

Accessibilitat per a una vida independent

Introducció

Fer una vida independent és una decisió personal que té a veure amb l'autodeterminació per empoderar-se de la pròpia vida i decidir com es vol viure. Ara bé, per tal que això sigui possible és necessari **tot un ventall de recursos i prestacions que ho facilitin**. Les fòrmules innovadores que flexibilitzin i facin més permeable l'accessibilitat als serveis, la necessitat d'incrementar els pressupostos relatius a les prestacions econòmiques a la discapacitat i el mateix disseny o ajust dels serveis a les noves realitats aprofitant les noves tecnologies són alguns dels reptes més importants per avançar en una execució real d'allò que planteja la Convenció Internacional de Drets de les Persones amb Discapacitat.

Accesibilidad para una vida independiente

Introducción

Hacer una vida independiente es una decisión personal que tiene que ver con la autodeterminación para empoderarse de la propia vida y decidir cómo se quiere vivir. Ahora bien, para que esto sea posible es necesario **todo un abanico de recursos y prestaciones que lo faciliten**. Las fórmulas innovadoras que flexibilicen y hagan más permeable la accesibilidad a los servicios, la necesidad de incrementar los presupuestos relativos a las prestaciones económicas a la discapacidad y el mismo diseño o ajuste de los servicios a las nuevas realidades aprovechando las nuevas tecnologías son unos de los retos más importantes para avanzar en una ejecución real de lo que plantea la Convención Internacional de Derechos de las Personas con Discapacidad.

Article de fons 1

Artículo de fondo 1

ÀNGEL GIL

Doctor en Psicologia, assessor en l'àmbit social de la discapacitat. Fundació Institut Guttmann.
Doctor en Psicología, asesor en el ámbito social de la discapacidad. Fundació Institut Guttmann.

JOSEP M. SOLÉ

Advocat, president Consell Social i Participació de l'Institut Guttmann i director Fundació Tutelar Girona.
Abogado, presidente Consejo Social y Participación del Institut Guttmann y director Fundació Tutelar Girona.

La Convenció Internacional sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat de l'Organització de les Nacions Unides de 2006 va suposar un punt d'inflexió en l'enfocament de la consideració de la discapacitat, obrint-se a un de nou en què canvia la consideració del fenomen de la discapacitat, així com de les persones que tenen aquesta condició.

La Convención Internacional sobre los Derechos de las Personas con Discapacidad de la Organización de las Naciones Unidas de 2006 supuso un punto de inflexión en el enfoque de la consideración de la discapacidad, que se abrió a uno nuevo en el que cambia la consideración del fenómeno de la discapacidad, así como de las personas que tienen esta condición.